

Iz svega se razabire: Doklegod spomenuti pisci poput ostalih ne budu otkrili smisao „jedne sastavljene naravi“, što su je u Kristu priznavali Agnoete, ne će u sklad dovesti monofizitizam Agnoeta sa svjedočanstvima, što no spominju nauku Agnoeta o znanju, dotično neznanju Kristovu — dosljedno ne će doći do prave historičke nauke Agnoeta o neznanju Kristove čovječje duše. Misli pisaca, na koje sam se osvrnuo, samo me utvrdiše u uvjerenju, da sam svjedočanstva o nauci Agnoeta u pravom njihovom historičkom svijetlu razvio.

Dr. Josip Marić.

Recenzije.

Sv. Pismo, Staroga i Novoga Zavjeta, preveo i bilješke prikupio Dr. Valentin Čebušnik. Svezak I. i II. (I. Knjiga Mojsijeva — Knjiga o Esteri).

Prošle godine napisao sam u „Bogoslovskoj Smotri“ br. 2. kritiku I. sveska prijevoda sv. Pisma od dra Čebušnika. U kritici sam istaknuo neke principe, kojih se u prevogjenju sv. Pisma mora držati svaki prevodilac, ako želi, da mu prijevod bude siguran i valjan. S nekim primjerima pokazao sam, da se naš g. prevodilac nije vazda držao tih principa i prema tome, da mu prijevod, ako dalje tako nastavi, ne će imati trajne vrijednosti.

Kritika se je proti mojoj volji i nakani izrodila u polemiku. U bojazni, da ne oduzmem g. prevodiocu dobru volju za daljnji rad, odlučio sam, da u napredak ne podvrgavam javnoj kritici njegov prijevod dotle, dok djelo ne dovrši. Kasnije sam megjutim došao do uvjerenja, te ne bi dobro bilo, da šutim u stvari od takvog zamašaja. Prava kritika mora uvijek dobrim rodom uroditi.

Prije nego prijegjem na sam stvarni dio kritike njegova prijevoda, neka mi budu dozvolene neke općenite opaske.

Nema sumnje, da je g. dr. Čebušnik namijenio svoj prijevod i nteligent-

nim slojevima hrvatskog katoličkog svijeta — možda u prvom redu svećenicima. Doslovan naime prijevod cijelog svetog Pisma, kakav je njegov, nije podesan za prosti puk. Jednostavni narod, koji ne zna, što je parabola, što alegorija, istočni način govorenja itd., može se o mnoga mjesta sv. Pisma samo spotaknuti i sablazniti. Opaske Čebušnikove nikako ne paralizuju teškog dojma, koji se mora kod čitanja takovijeh mjesta, nužno poroditi u duši neukoga čitača. To treba svatko, bio kakav mu drago ljubitelj sv. Pisma, da uvidi i prizna. Što će primjerice onom „hrv. goraninu u najzabavnijoj koljebici“¹ mnoge ustanove knjige Izlaska, knjige Levitske, Brojeva itd. Ne će li se taj „goranin“ spotaknuti, kad stane čitati n. pr. Ez. gl. 16 i 23. i reći, zar je to sv. Pismo? Šta on jadnik znađe, što je alegorija, što parabola. Pogotovo u Ezekijela proroka, koji je bio i savremenim Židovima težak za razumijevanje. Takovih pak mjesta imade u sv. Pismu mnogo.

Zato bi dr. Čebušnik promašio svoju svrhu, da je nakanio svoj prijevod namijeniti puku.

Naše uvjerenje, da je on svoj prijevod odredio inteligentnom dijelu hrvatskoga naroda, utvrguje

¹ Isp. „Katolički List“ br. 28. o. g. članak „Sv. Pismo“.

još i činjenica, da je naš narod već dobio lijepi prijevod sv. Pisma u izvratku, što ga je priredio dr. Gudek, a izdalo ga naše velezaslušno društvo sv. Jeronima. Doista ovaj prijevod je, sa praktičkog stajališta, postigao svoj zadatak i svoju svrhu. Prijevodom ovim dano je narodu sv. Pismo u takovoj formi, da će se moći s njim i sigurno i korisno služiti. Zato bi bila dužnost svećenstva poraditi, da njegov (Gudekov) prijevod zagje i u najzabavniju koljebicu hrvatskoga goranina.

Pred nama dakle stoji Čebušnikov prijevod, kako ga je namijenio našim svećenicima i hrvatskoj inteligenciji. Prema tome treba, da se pri prosuglivanju njegova rada postavimo na naučno stajalište i njegovo prevogjenje uzmemo na „strogo znanstveno mjerilo“.

Prije nego to učinimo valja nam spomenuti još jednu kobnu pogrešku, koju je učinio naš g. prevodilac tim, što je prevodeći sv. Pismo iz Vulgate, onako na laku ruku uzeo za podlogu prijevod Gjura Daničića.

Istina, prijevod sv. Pisma Staroga Zavjeta (knjiga t. z. prvokanonskih) od Gjura Daničića jest, s obzirom na vanrednu ljepotu jezika, djelo klasično, i ostat će vazda klasičan spomenik hrvatsko-srpske književnosti. Općenito se to priznaje — i proti tome nema nitko ništa. Ali, kad se radi o tom, da se taj prijevod uzme za podlogu daljnijeg rada, onda bi trebalo prije svega, da se temeljito ispita njegov odnošaj prema matici hebrejskoj i kaldejskoj.

To bi trebalo učiniti tim više, što se javno tvrdi, da je Daničić prevodeći za „British and Foreign Bible Society“ (Britansko i inostrano biblijsko društvo) uzeo za podlogu svoga rada razne protestantske prevode i da kao neboslovac nije mogao svagdje biblijski smisao ispravno shvatiti.²

Istom, kad bi taj rad bio gotov i rezultati toga rada sigurni, mogao bi se njegov prijevod bez prijekora i zabave uzeti za podlogu novog prevogjenja.

Megjutim, koliko je meni poznato,

nije se dosada nitko našao, tko bi u akademiji ili gdje drugdje podvrgao znanstvenoj kritici prijevod Daničićev, i ocijenio ga sa naučnog stajališta. Svi se zadovoljiše samo s klasičkom ljepotom njegova jezika, dok je stvarni odnošaj njegova prijevoda prema matici hebrejskoj i kaldejskoj ostao znanstveno neispitan. Zato neka mi ne zamjeri g. prevodilac opaske, te bi dobro bilo, da je barem on, prije nego se je odvažio na taj težak posao prevogjenja sv. Pisma, uzeo pod kritički nož prijevod Daničićev, te se malo takovim kritičko-znanstvenim radom pozabavio i istaknuo.

Tada mu kritika ne bi mogla „zabaviti“, što je za podlogu svoga prevogjenja uzeo prijevod Gjura Daničića — i još manje bi se mogla naći u njegovu prijevodu prilika za prijekor, da ga je mjestimice i s pogreškama, proti svome tekstu Vulgate, pocrpao.

On bi se tim naučnim radom veoma izvještio u jeziku hebrejskom, što bi imalo za posljedicu, te bi bio i mnogo sigurniji u odregjivanju značenja pojedinih termina svoga teksta Vulgate. Al' ovako, manjkavo poznavanje i slabo obziranje na hebrejski izvornik odlučno izbija više puta, u krivom shvatanju pojedinih izraza njegova teksta Vulgate.

Da to nijesu prazne fraze, nego istinite tvrdnje, dokazaće bje-lodano ova kritika.

Jer premda je poslije lanjske polemike naš g. prevodilac bez sumnje i te kako preglédao svoj prijevod, da mu izagje što savršeniji; i jamačno samo radi toga otegnuo za kojih 8—9 mjeseci izdanje 2. sveska: ipak pokraj me to da kako on radi, apsolutno je nemoguće, te bi mu uspjelo tako izglatiti svoj prijevod, da kritika ne bi u brzo mogla otkriti takove pogreške, koje su na žalost kadre i te kako oboriti ugled prijevodu i stvoriti nepouzdanje u solidnost cijelog djela.

Od te sudbine jedva će ga spasiti i lijepe fraze „o odrazu svoga vremena“, te „priznanje“, koje mu se u javnosti sa stanovite nekompetentne strane na račun moć, a još više Škarićev, svom silom hoće pri-

² Isp. „Katolički List“ ibid.

baviti.³ Mi bo ne živimo više u opstojateljstvima, gdje bi se kod prevogjenja sv. Pisma nekritičkim prepisivanjem smjele uz „priznanje“ praviti takove pogriješke, kakove ćemo iznijeti u kritičkom djelu ove radnje. Zato neka g. prevodilac ne sluša te sirenske glasove, koji mu spremaju gotovu propast. Sada su na redu u prevogjenju knjige pjesničke i prorokčke, koje svojom teškoćom daleko nadmašuju dosadanje knjige povijesne. Oko kritike će tuj još laglje opaziti, da li je on i nadalje ustrajao kod svog lošeg metoda, ili je i u praksi „usvojio načela“ iznesena od mene u svoje vrijeme.

Primjere uzimat ćemo indiscriminativno iz obadva sveska, jer su djelo jedno: osim toga nijesam lani prvog sveska niti iz daleka iscrpao; na koncu ćemo se obazreti i na opaske.

Već prošle godine iznio sam u replici iz 1. sveska slučaj, kako je naš g. prevodilac u Ex 23, 19. Vulgatin izraz „hoedus“ = jare, preveo prema Daničiću sa „jagnje“. Pregledajući u 2. svesku 1. i 3. Knjigu u kraljevima, naišao sam na isto vrste pogriješke. U 1 Reg. 21, 13 ima Vulgata ovako: „... et collabebatur (David) inter manus eorum et impingebat in ostia portae...“ Naš prevodilac je to prema Daničiću preveo: „... i stade (David) teturati u rukama nji-

³Ovdje se želim u kratko osvrnuti na reklamni članak „Sv. Pismo“ (Katolički List br. 28. o. g.), sizjavom, da ja još nigdje nijesam „priznao“, te je „Čebuškovo djelo bolje, nego i jednoga dojučasnijega hrvatskoga prevodioca“. Pače možda smijemo očekivati, da će nas g. urednik dr. Ritig doskora iznenaditi sa svakako interesantnom naučno-kritičkom studijom u tom smjeru, u kojoj će nam iznijeti do kaze, temeljite i nesumnjive, navlastito za svoju tvrdnju: „Čebušnikov rad, što se tiče vjernosti originalu, daleko nadmašuje Škarićevo prevagjanje“. Inače ostaće njegov članak: *ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρημα ἀποδιδόναι*, kakono bi rekao slavni historik Tukidides. (I, 22.); povrh toga, biće dužan reparirati dobar glas pok. prof. Škariću, što ga je ovako bez dokaza, kao „nesumnjivog stručnjaka“ podcijenio Čebuškovo, koji nije stručnjak. Deder dakle!

hovim i šarati po vratima...“ Vulgatin izraz „impingere“ ne znači „šarati“—bunt machen, variego (Ivek.), nego pokraj svih rječnika ima značenje: „udarati“. Taj glagol složen je od prepozicije „in“ i jednost. glag. „pango“, a ne možda „pingo“. „Pingo“ uopće ne dopušta kompozicije sa prep. „in“. Cf. Lexicon totius latinitatis od Forcellini-a, koji tumači „impingere“ sa: *ἐπίγω*, impello; quasi in aliquem locum pango, illido etc. Sa Vulgatom slaže se i Septuaginta: *ἐνυπαύχεν ἐπὶ ταῖς θύραις*. *τυπαύχω* = übh. mit dem Stocke schlagen, prügeln Cf. Dr. Pappo, Griech. Deut. Wörth. 2, 1140.

S Vulgatinim čitanjem slaže se i prijevod naših starijih hrvatskih prevodilaca: Katančićev: „i udaraše na vratnice“, Škarićev: „i udari glavom o vratnice“; a daje mu prednost i sva kritika teksta s Kittelom na čelu (Cf. Bib. Hebr. p. 401. Cp. 21, 14^b).

Drugi primjer te vrste nalazi se u 3 Reg.: 1, 9., gdje u Vulgati piše: „Immolatis ergo Adonias arietibus et vitulis...“ Naš prevodilac, opet prema Daničiću, prevodi to ovako: „Tada nakla Adonija ovaca i teladi...“ „Aries“ u svakom rječniku znači „ovca“, a ne „ovca“. Svjedoči nam to i Škarić: „Priklavši dakle Adonia ovnova i junaca“, te Katančić: „Prikazav indi Adonia ovne i teoce“. Gdje je tu kritika u prevogjenju, i obziranje barem na naše prevagjače? Ali idimo dalje.

Vulgata, odnosno sv. Jeronim, prevodi isti hebrejski izraz: „hammachtha“, čas sa „thuribulum“ n. pr. Lev. 10, 1. Lev. 16, 12. Num. 16, 17. Num 16, 36. (Heb. 17, 2). 3 Reg 7, 50. 4 Reg 25, 15 itd.; čas opet sa „ignium receptaculum“ n. pr. Ex 27, 3. Ex 38, 3. Num 4, 14.

Jasno je prema pravilima hermeneutičkim, da se izrazi sv. Jeronima „thuribulum“ i „receptaculum ignium“ imaju uzeti sinonimno, jer odgovaraju jednoj te istoj hebrejskoj riječi „hammachtha“. Prema tome imaju i istovrsno značenje: „kadiionica ili kadilo“. A kako naš interpres prevodi te izraze? Ako mu gdje dogje „thuribulum“ onda čas sa „kadilo“, čas opet sa „kadiionica“. Bien, to su izrazi u hrvatskom jeziku sinonimni,

te odgovaraju onome, što se u latinskom zove „thuribulum“. A latinski sinonim riječi „thuribulum“, koji glasi: „receptaculum ignium“? Avaj, svakojako!

U Ex 27, 3. prevodi ga sa „lopaticice“, Ex 38, 3 sa „lonci za vatru“, dok se napokon u Num 4, 14. iznenada ne pojavise „mašice“ (male kliješte)!

Svakome je očito, da su „lopaticice“, „lonci za vatru“ i „mašice“ stvari od „kadionice“ ili „kadila“ različne, te da su i pojmovi, koje označuju ti izrazi, međusobno disparatni.⁴ Pa ipak se je tim disparatnim izrazima poslužio naš g. prevodilac, da njima označi sasvim nešto četvrtoga, što, kako vidjesmo, prema Jeronimovom načinu govorenja, ima značiti: „kadionica ili kadilo“. Da, sve to trebalo bi prije kritički ispitati. Ali, kad bi onda bio prijevod gotov!

Sličnu disparatnost u odregjivanju značenja jednog ter istog termina nalazimo i u slijedećim mjestima. Hebrejsku riječ „mizrak“ prevodi Vulgata u Num 7, 13. 19. 25. 31. 37. 43. 49. 55. 61. 67. 73. 79. 84. 85. 3 Reg 7, 50; 4 Reg 25, 15.; 1 Chron 28, 17.; 2 Chron 4, 8, 11. Nehem 7, 70 sa „phiala“ = *φιάλη*. Na dva mjesta u 3 Reg 7, 40. 45. imade Vulgata mjesto „phiala“ izraz „hamula“. Opet po pravilima hermeneutike izrazi „phiala“ i „hamula“ jesu izrazi sinonimni, jer odgovaraju jednoj ter istoj hebrejskoj riječi „mizrak“. Prema tome i znače isto: „čša ili slična posudica“, iz koje bi se mogao dijeliti kakav „asperges“, jer korijen „zarak“, od kojega je imenica „mizrak“ izvedena, znači „spargere“. A kako prevodi te izraze naš g. prevodilac? U knjizi Numeri (Brojevi), koja se nalazi u 1. svesku njegova prijevoda, prevodi on konstantno prema Daničiću riječ „phiala“ sa „čša“. Transeat. Ali u drugom svesku, na gore spomenutim mjestima knjiga Kra-

ljevskih, knjiga Dnevnika, te knjige Nehemijine, najedamput riječ „phiala“ mjesto sa „čša“ prevodi sa „zdjelica“. Ne znamo uslijed kojih pravila o kontekstu je došlo do te promjene! Uslijed hermeneutičkih svakako ne. Jer ako „phiala“ znači „čša“, onda neka ostane „čša“ i iz nje se nesmiye načiniti „zdjelica“ ili obratno. A to zato ne, jer hrvatski termini „čša“ i „zdjelica“, očito nije su izrazi sinonimni, već imadu različno značenje, dok se hebrejski i latinski termin pokrivaju.

Najinteresantnije je međutim, kako je naš g. prevodilac u 3 Reg 7, 40. 45. preveo riječ „hamula“.

Prije smo već spomenuli, da su Vulgatini izrazi „phiala“ i „hamula“ izrazi sinonimni, jer odgovaraju istom hebrejskom terminu: mizrak. A što naš g. prevodilac? Hebrejski termin „mizrak“ = „phiala, hamula“ ne znači mu više niti „čša“ ni „zdjelica“, nego „lopata“. Kako je mogao doći do takog izraza? Ta „čša“ i „lopata“ nemaju po svom pojmu barem ništa zajedničkog. Kako? To je stari istočni grijeh, koji se vuče još od Škarića. Od Škarića ga je onako bez kritike, prema svom metodu u prevogjenju, preuzeo Čebušnjak. Kako je Škarić došao do svog izraza, ne znamo. Katančić imade „kvake“, jer je možda tiskarskom pogriješkom imao u svom originalu na rečenim mjestima, mjesto „hamulas“, izraz „hamulos“. „Hamulus“ demin. od „hamus“ znači doista „mala kvaka ili kukica“. Ali izraz Vulgatini „hamula“, što je dem. od „hama“ znači sasvim nešto drugo. To je, kako rekosmo sinonim za „phiala“, te znači „posudica“. Cf. Forcellini, Lex. tot. Lat.: „hamula, dimin. hamae.“ „Hama“, *ἄμα*, Dorice pro *ἄμη*, va s, quo aquam hauriebant“. Prema tome: dem. „hamula“ = vasculum ili posudica.

Iz svega ovoga, što smo doslije napisali, i što ćemo još više pisati, slijedi, da naš g. prevodilac nije posvetio dovoljne pažnje niti svome tekstu Vulgati, a nekmoli hebrejskome izvorniku, za koji se čini, da mu je slabo poznat. To imade onda za posljedicu, kako istaknusmo već u uvodu, da on kod prevogjenja sasvim krivo shvaća i pojedine izraze svoga teksta Vulgate. Navedeni primjeri to dokazuju.

⁴ Od ta tri izraza jedino bi onaj drugi „lonci za vatru“ nešto nišanio na „kadionicu“ ili „kadilo“. Ali mislim, da u cijeloj trojednoj kraljevini nema mjesta, gdje bi se izraz „lonac za vatru“ rabio, da se s njim označi „kadionica“. Tako bi si možda pomagao u neprilici samo onaj, koji se istom uči hrvatskome jeziku.

Zato badava isticanje u javnosti, da je naš g. prevodilac „izvrstan poznavalac hrvatskoga jezika“⁵; to nije dosta. Još je bolji bio Gjuro Daničić. Badava se i pjesničkim riječma naviješta slava „hrvatskoga Jeronima“. Ta se slava ne postize tako lako. Ta slava „čekala“ bi samo onog prevodioca, koji bi se, osim sviju ostalih krjeposti sv. Jeronima, dovinuo i onom njegovom golemom i čudovito m poznavanju jezika hebrejskoga i grčkoga, sviju eksegetskih djela sv. otaca do njega, i cijele klasične literature. Takve pak veličine, mislim, da u Hrvatskoj ne ćemo doživjeti, jer se je Gospod i samoj svojoj Crkvi, od njezina postanja do danas, udostojao dati samo jednog Jeronima, koga Ona zato i slavi kao „Doctorem in exponendis sacris Scripturis Maximum“. Stoga nije podeno, da se u javnosti običnim pozemljarija stavlja u izgled slava Jeronimova.

Ali ipak od svakog prevodioca sv. Pisma traži se pravom takvo poznavanje jezika hebrejskoga i grčkoga, da može tekstove u tim jezicima čitati i razumijevati s onom lakoćom, s kojom čita i razumijeva tekstove u svom materinskom jeziku. „Quant aux langues, l'hebreu (grčki se samo po sebi razumije) doit devenir aussi familier à l'exégète (a to isto vrijedi i za prevodioca) que sa langue maternelle. Aucun texte, si

⁵ S ovim sudom, što se nalazi u predgovoru „najnovijeg hrvatskog prijevoda Sv. Evangjelja i Djela Apostolskih“ (za koji prijevod po riječima „Katoličkog Lista“ br. 28. „u buduće odgovara“ — Dr. Čebušnik) ne slaže se u ostalom, slijedeća zanimiva opaska lista „Kršćanska Obitelj“ br. 7. (Mostar, Hercegovina), koja glasi: „Nego iskreno ćemo reći, da nam se jezik na mnogim mjestimane svigja, a to će onda biti zaprekom, da izdanje ne će postati kako se željelo pučkim“. Jezičnih nekorektnosti imade i u prijevodu St. Z. na mjestima, gdje se je naš g. prevodilac nešto udaljio od Daničića. Izblžiže kasnije.

difficile qu'il soit, ne doit le mettre dans l'embarras“. Veli tako jedan veliki poznavalac sv. Pisma i protagonist u katoličkim redivima.⁶

Badava se napokon ističe i ogroman trud, mar i neumornost. Jer ako se i u napredak tako nastavi, to taj ogroman posao i trud na žalost čeka za pravo one ljude, koji će danas sutra morati teškoj i mučnoj reviziji podvrći ove najnovije na brzu ruku i od nestručnjaka sastavljene prijevode. Παθήσῃα ἀπὰς ἕνος πεφάσθω!

(Nastaviće se.)

Dr. Ante Sović.

Blanc: L'Agneau de Dieu. Rome, Institut Biblique Pontificale.

Pisac, misijonar na otocima Tonga (Océanie polynésienne), želi, da poslije sedmogodišnje profesorske službe predoči plod radnih i ugodnih naučnih satova.

U ogromnom biblijskom području posvetio je posebnu pažnju preznamenitom pitanju u povijesti spasenja našega: značaju žrtve Gospodinove, označene po prorocima, koju je Gospodin izvršio, a časte je vjernici. U raspravi učitelj mu je i vogj sv. Ivan.

Pisac dijeli knjigu u tri dijela. I. l' Agneau de Dieu sur la terre (Jagnje Božje na zemlji). II. l' Agneau de Dieu dans le ciel. (Jagnje Božje na nebu). III. le culte de l' Agneau de Dieu. (Štovanje Jagnjeta Božjega).

Iza uvoda razmatra u prvom dijelu, kako se Sin Božji javio kao Jagnje Božje na zemlji. Kao što je angjeo Božji proglasio sina Marijinog Sinom Božjim, tako je angjeo pustinje, Ivan Krstitelj, proglasio ga pred svojim učenicima Jagnjetom Božjim. Taj naziv tako se zasjeko u dušu apostola Ivana, koji je bio najprije učenik Ivana Krstitelja, da s nasladom u evanđelju i Apokalipsi promatra Spasitelja kao Jagnje Božje.

⁶ Cf. L'exégèse catholique de l'Ancien Testament, discours prononcé le 15. novembre 1910 etc. par le R. P. Vincent Zapletal O. P. Recteur de l'université de Fribourg (Suisse). p. 10.